

O slovaški narodni pesni je Heyduk napisal, da „kdor jo je enkrat slišal, jo ve-komaj čuje.“

„Na Slovensku, Bože, jaká, divná věc,
všecko písně zpívá: každý kamének,
písně zpívá horstvo, bystřín perlotok,
písně blýskají se v tůni skalních ok
— — — — —

Písní je tu světlo, písní je tu vzduch,
písní je tu víra, písní je tu Bůh,
písní jemné srdce, písní sladká řeč,
všecko písní, všecko — škoda, že i meč!

Zbirka takih in podobnih pesni je na Slovaškem izpolnila svojo veliko buditeljsko nalogo. Vzbudila je speče, pretresla mlačne, okrepila narodno navdušenje in gibanje. V listu „Národné Noviny“ je na njeno lepoto opozoril podpredsednik „Slovaške Matice“ Viliam Paulíny-Tóth. Tudi pri Mažarih je vzbudila veliko pozornost. Ko je londonski list „Atheneum“ prinesel poročilo o tej knjigi in na njeni podlagi obsodil Mažare, ki zatirajo Slovake, je „Pester Lloyd“ z listom polemiziral proti težki obsodbi Mažarov, a stvarno je ni mogel ovreči.

* * *

Heydukova epična dela moremo razdeliti na dva oddelka. Prvi oddelek obsega dela, za katera je pesnik črpal gradivo iz rodoljubne domače zgodovine. („Milota“, „Píseň o bitvě u Kressenbrunnu“, „Oldřich a Božena“, „Za volnost a víru“). Drugi oddelek obsega spise, katerih predmet je vzet iz ljudskega milieua, ki ga je pesnik zemljepisno postavil ali na Šumavo in njeno najbližjo okolico ali pa na tatransko Slovaško; pesnik opisuje sodobno življenje v njegovih vsakdanjih pojavih, z ozirom na strogo realno resničnost ali pa na ustno izročene pravljice in povesti. Sodobno ljudsko življenje opisujejo dela: „Sekerník“, „Běla“,

„Pod Vítkovým kamenem“, „Dřevorubec“. — Narodne pravljice in povesti obdeluje pesnik v spisih: „Dědův odkaz“, „Obrázky“, „Za dlouhých večerů“, „Na přástkách“, „Tři zkazky“. Umetniško so največ vredne slike iz sodobnega ljudskega življenja, v katerih pripoveduje o preprostih dogodkih, katerih se v vsakdanjem življenju zgodi na stotine, ne da bi navaden opazovavec pri njih zapazil kaj zanimivega ali posebnega. Kolikokrat vidimo pred seboj kraj, ki se po ničemer ne odlikuje, navadno ulično zakotje, ki se ti zdi vsakdanje in dolgočasno. Tu pa ga naenkrat vidimo ožarjenega z neobičajno rdečezlato svetlobo solnčnega zahoda ali pa z rožnato-meglenim jutranjim polmrakom ali z dolgimi progami blede mesečine — in glej, vse se zdi izpremenjeno v skupine novih oblik, ostrih profilov, svetlih črt in zanimivih senc, vse je oživel tako, da opazovavca vsega očara. In s takšnim žarkom svojega duha zna Heyduk ožariti in okrasiti vsakdanje dogodke, da jih vsakdo čita z veseljem in največjim zanimanjem.

A. Heyduk.

Manj so se pesniku posrečili zgodovinski motivi, za katere mu je nedostajal poglobitni tvorilni pogoj: analitična podaja gradiva, kritizem ter duševno vglobljenje v zgodovinsko dōbo. Izmed teh lastnosti nima mehki lirik Heyduk nobene, in zatō se je moral pri obdelovanju zgodovinskih epičnih predmetov nekoliko siliti, kar je za pesnika vedno nepovoljno. Nedostatek potrebnega kritizma je bil kriv, da je delo „Za volnost a vim“ postalo navaden pamflet, ki ga moramo odločno obsoditi. Klativitezi, nemški predikantje, ki so jih nemški knezi poslali na Češko, da bi naščuvali ljudstvo zoper cesarja in katoliško vero, so v tem delu idealizirani, sevēda pod domačimi imeni, kot rodoljubi in mučeniki za „svobodo in vero.“ Fanatizem, ki je tako grozno razsajal v dōbi reforma-